

CIVILNA OBRAMBA NA ŠVEDSKEM

Marjan Malešič*

UDK 355.58 (485)

Švedska vizija prihodnje vojne, v katero bi bila lahko sama vpletena, je totalna vojna, ki bi prizadela celotno populacijo in bi delovala razdiralno na vse vitalne funkcije švedske družbe. Soočanje s tako predvidenimi razmerami je narekovalo oblikovanje koncepta totalne (splošne) obrambe. Takšno odločitev so pogojevali tudi nekatere geografske in demografske značilnosti Švedske. S tem mislimo predvsem na geografsko lego države, osredotočenost velikih mest in industrijskih središč na njenem jugu, majhno gostoto naseljenosti (17 prebivalcev na 1 km²).

Koncept totalne obrambe poleg oboroženih sil predvideva angažiranje celotne skupnosti. Temeljni smoter totalne obrambe opredeljujejo švedske oblasti kot dobro pripravljenost za vojno, ki naj bo v službi ohranjanja miru.¹ Koncept totalne obrambe združuje v sebi štiri pvine, in sicer vojaško obrambo, civilno zaščito, gospodarsko obrambo in psihološko obrambo. Slednje tri bi lahko poimenovali z izrazom civilna obramba, čeravno (in to je treba poudariti) to še zdaleč niso vsa področja, na katerih švedska družba izvaja civilnoobrambne priprave.²

Temelj vseh podjetij na področju vojaških in civilnoobrambnih priprav je švedska varnostna politika, ki se navzven kaže kot politika oborožene nevtralnosti, navznoter pa kot politika, ki mora biti sposobna zaščititi ljudi, oskrbeti civilno prebivalstvo, se upreti psihološki vojni in zagotoviti nepretrgano delovanje vitalnih funkcij družbe. Kredibilnost takšne varnostne politike omogočata močna vojaška in razvejana civilna obramba, obe v funkciji odvratanja agresije na Švedsko.

Prvine civilne obrambe

Psihološka obramba. Psihološko obrambo na Švedskem obravnavajo kot vitalno funkcijo, katere temeljna naloga je okrepiti voljo prebivalstva do odpora. V vojni bi širjenje govoric in sovražna propaganda lahko imela resne negativne učinke na voljo ljudi do odpora. Najboljša obramba proti temu so zanesljivi, aktivni in neodvisni množični mediji. V tem smislu načrtujejo publiciranje časopisov in ohranjanje radijskega in televizijskega oddajanja tudi v vojnem času, in sicer pod okriljem za ta namen ustanovljenega državnega informacijskega centra. Tem zmožljivostim moremo pridružiti še številne lokalne radijske postaje in mobilne oddajnike. Poudariti je treba, da so se mediji pokazali kot zelo uspešni že v miru, ob velikih nesrečah. Koordinacijo na področju psihološke obrambe izvaja Na-

cionalni odbor za psihološko obrambo, ki ima štiri temeljne naloge:

1. proučevanje tujih in domačih možnosti komuniciranja in propagande,
2. proučevanje javnega mnenja o obrambni problematiki,
3. načrtovanje informiranja in propagande v funkciji krepitve duha odpora pri švedskih državljanih v primeru vojne,
4. načrtovanje psihološkega »vojskovanja«³ proti agresorju.

Gospodarska obramba. Izraz gospodarska obramba označuje skupek ukrepov, ki omogočajo gospodarsko preživetje v vojni ali v razmerah akutne krize. Gospodarska obramba je življenjsko pomembna za podporo vojaškemu naporu in s tem vidna sestavina švedske totalne obrambe. Pokriva malodane celotno industrijsko in komercialno dogajanje na Švedskem in je nujna v primeru vojne ali blokade pa tudi v miru blaži ekonomske pritiske tujih sil. V gospodarsko obrambo je na podlagi ustreznega zakona razporejenih približno dva milijona Švedov. Za izvajanje različnih ukrepov gospodarske obrambe so kot del njihove redne dejavnosti odgovorne centralne vladne agencije. Za pomembne v primeru vojne je spoznanih okoli 20 000 podjetij, ki v tem smislu izdelujejo zakonsko sankcionirane načrte za delovanje v vojni. Ekonomsko obrambo vodi in koordinira Nacionalni odbor za gospodarsko obrambo, večino praktičnega načrtovanja pa izvajajo lokalni organi oblasti skupaj z drugimi institucijami in organizacijami v različnih segmentih švedske družbe. Nacionalni odbor je odgovoren tudi za oblikovanje zalog goriva in surovin, prav tako načrtuje njihovo uničenje ali evakuacijo v primeru neposredne ogroženosti.

Ukrepi v sferi oblasti. Temeljno načelo švedske totalne obrambe je, da odgovornost za različne funkcije družbe v vojni počiva na istih demokratično izvoljenih telesih in na istih administrativnih organih kot v miru. Splošna odgovornost in koordinacija sta zaupani Nacionalnemu obrambnemu svetu, v katerem so člani vlade, ter Komiteju totalne obrambe, ki združuje šefe vseh agencij, ki so posebnega pomena za obrambo dežele.

Vodilni civilni in vojaški uradniki gredo skozi tečaje na Šoli nacionalne obrambe. Usposabljanje je kontinuirano, da pa bi dosegli ustrezno raven sodelovanja in koordinacije, organizirajo tudi različne va-

je, in sicer na nacionalni, regionalni in lokalni ravni.

Raziščovanje in tehnologija. Znanstveno tehnološko in zdravstveno raziskovanje za obrambne namene družbe izvaja Švedski nacionalni raziskovalni inštitut. To telo koordinira tudi raziskovalne projekte, ki jih zaupajo drugim raziskovalnim agencijam. Ni nenavadno, da v obrambni namen pridobljene raziskovalne izsledke uporabijo tudi v komercialne namene. Razvitost švedske tehnologije in dobra industrijska podlaga omogočata lastno proizvodnjo velikega dela orožja, vojaške opreme in opreme za zaščito prebivalstva. Na ta način Švedi pokrivajo čez 85 % potreb po obrambnih in zaščitnih proizvodih.

Prostovoljne organizacije. Prostovoljne obrambne organizacije so neodvisne (nepolitične, nedržavne) organizacije, ki podpirajo sestavine totalne obrambe pri obrambi dežele. Približno pol milijona prostovoljcev v različnih organizacijah podpira oborožene sile, še več pa jih podpira civilno zaščito. Veliko teh organizacij usposablja ženske za delo v vojaških štabih, centrih za zračno opazovanje, komunikacijskih centrih in v preskrbi. Ena teh organizacij, ki podpira civilno zaščito, je Prostovoljni letalski korpus, ki sta ga skupaj organizirala civilna zaščita in Švedski kraljevi aeroklub (o tem več v nadaljevanju).

Civilna zaščita

Švedski civilni zaščiti kot sestavini civilne obrambe bomo namenili več prostora in jo obravnavali posebej, saj je Švedska ena od sodobnih držav, ki zaščiti prebivalstva v primeru vojne namenja največjo pozornost. Sile švedske civilne zaščite (kot sinonim uporabljajo tudi sintagmo »zaščita prebivalstva«⁴) štejejo prek 200 000 pripadnikov⁵ ter skrbijo za zaščito v primeru jedrskega napada, konvencionalnega napada pa tudi v primeru večjih naravnih ali antropogenih nesreč. Kot možen vir ogrožanja, ki bi zahteval angažiranje civilne zaščite, so evidentirali tudi učinke jedrskega spopada, v katerega Švedska ne bi bila neposredno vpletena, bi se pa odvijal v njeni bližini. Od vseh naštetih virov ogrožanja, ki zadevajo načrtovanje in delovanje civilne zaščite, je v zadnjem času najbolj aktualna »sekundarna ogroženost«⁶ prebivalstva, ki bi nastopila kot posledica konvencionalnega napada na vojaške cilje.

Temeljna naloga civilne zaščite. Temeljna naloga švedske civilne zaščite je zaščita in reševanje ljudi ter zaščita objek-

¹ To nas spominja na znano maksimo SI VIS PACEM PARA BELLUM (Če želiš mir, se pripravi na vojno.)

² 24 različnih področij življenja švedske skupnosti sprejema takšne ali drugačne obrambno-zaščitne ukrepe.

* Mag., Katedra za obramboslovje, FSPN, Kardeljeva pl. 5, Ljubljana.

³ Presoje se gibljejo od 220 000–250 000 pripadnikov.

244 tov. Njene naloge so še preprečevanje vohunjenja, diverzij in sabotaz⁴, odpravljanje posledic požarov, organiziranje evakuacije, zagotovitev medicinske in sanitetne pomoči prebivalstvu ter gradnja zaklonišč.

Organiziranost in vodenje civilne zaštite. Osrednji organ, ki spodbuja in nadzira razvoj civilne zaštite, je Kraljevi urad civilne zaštite, ki se imenuje tudi Generalna direkcija CZ. Temeljne naloge tega organa so dolgoročno in kratkoročno (operativno) planiranje, izdelava programov reševanja, nadzor nad zaščito, izgradnja zaklonišč in organiziranje evakuacije, nadzor nad terensko in industrijsko CZ, koordiniranje dejavnosti CZ z drugimi sestavinami totalne obrambe, organiziranje vaj ter nakup in razdelitev opreme.

Generalna direkcija še posebej sodeluje s polvojaškimi organizacijami, katerih dejavnost se tesno veže na civilno zaščito. Te organizacije so Zveza CZ Švedske, ki skrbi za izvajanje vaj CZ in popularizacijo problematike, ki zadeva CZ; Švedski Rdeči križ, ki usposablja pripadnike CZ za sanitetsko pomoč in dajanje prve medicinske pomoči, ter Federacija ženskih služb za pomoč, ki pripadnike pripravlja za aktivnosti CZ, kot so prehrana, zdravstvena služba, zveze ter opazovanje in obveščanje.

Generalna direkcija za CZ, na čelu katere je generalni direktor, je sestavljena iz uradov za planiranje, oskrbo, tehniko, gospodarstvo in šolstvo. Direktor uprave ima na voljo svoje svetovalce, štab, zdravnika in vojaškega pomočnika. V švedski upravi civilne zaštite je okoli 300 zaposlenih.

Generalnemu direktorju so posredno ali neposredno podrejeni teritorialni organi CZ, in sicer poveljstva območij CZ (teh je šest in se pokrivajo z vojaškimi območji), uprave CZ pokrajin (25) in vodstva rajonov CZ, ki so formirani v mestih, naseljih in občinah (114)⁵ (gl. skico 1).

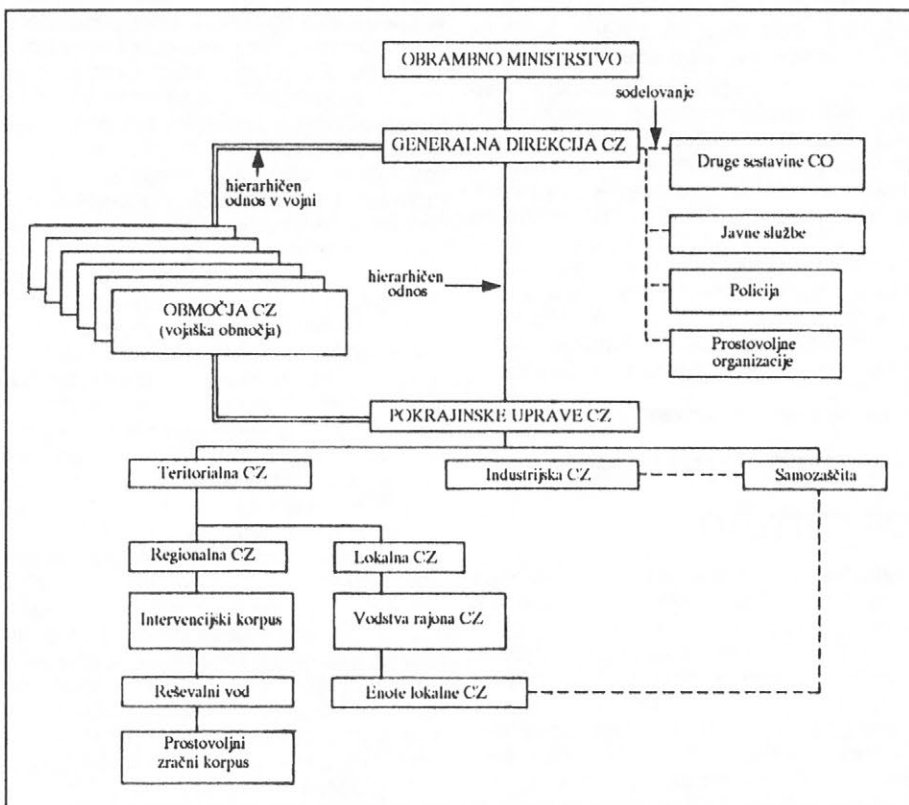
Območje civilne zaštite obsega 4 do 5 pokrajin, ima svojega poveljnika, ki v miru sodeluje pri organizacijskem in mobilizacijskem načrtovanju in koordinira dejavnost CZ na svojem območju. V vojni pa poveljnik območja prevzema poveljstvo nad teritorialno CZ svojega območja in je operativno podrejen poveljstvu vojaškega območja.

Glede na mesto delovanja in temeljni namen ločijo na Švedskem tri oblike civilne zaštite, in sicer samozaščito, teritorialno civilno zaščito in industrijsko civilno zaščito. Teritorialna civilna zaščita se deli na regionalno in lokalno civilno zaščito.

Samozaščite ne obravnavajo kot posebne organizacijske oblike, ampak je sestavni vsebinski del industrijske in lokalne civilne zaštite. Samozaščito obravnavajo kot pripravljenost državljana, da po-

Slika 1. Organizacija uprave CZ na Švedskem.

Slika 2. Organiziranost Civilne zaštite.

maga povsod, kjer bo pomoč potrebna — v stanovanju, na ulici, na delovnem mestu, v zaklonišču ipd. Samozaščita temelji na zavesti in na nenehni pripravljenosti ponuditi pomoč in samopomoč. Opremo in material, ki bi bil potreben za samozaščito, naj bi zagotovili lastniki oz. upravljalci različnih javnih objektov, gre pa predvsem za sanitetno in protipožarno opremo ter za ureditev zaklonišč.

Regionalna civilna zaščita je organizirana na ravni pokrajin in deluje kot odred za krepitev lokalne civilne zaštite. Regio-

nalna civilna zaščita zajema intervencijske korpuse, reševalne vode in prostovoljni letalski korpus.

Intervencijske korpuse organizirajo pokrajinske oblasti, katerim so neposredno podrejeni. Korpus deluje tudi na lokalni ravni, po potrebi pa ga lahko angažirajo izven dotične pokrajine, če tako odloči poveljnik območne CZ ali glavna direkcija CZ. Korpus je sestavljen iz štaba, dveh reševalnih čet, gasilskega voda, voda za preskrbo, manjšega odreda za vzdrževanje reda in iz administracije. Korpus je

⁴ Ta naloga je lahko sporna z vidika Ženevskih konvencij, ki ščitijo pripadnike CZ, vendar morajo ti imeti status neoboroženih oseb.

⁵ Vsaka občina na Švedskem je neposredno odgovorna za organiziranje reševalne službe tako v miru kot v vojni. Občine imajo lokalne enote.

kadrovskega popolnjen z aktivnimi in rezervnimi pripadniki in skupaj šteje 500 ljudi (okrog 20 korpusov v državi). Korpusi so opremljeni s sodobno reševalno opremo in prevoznimi sredstvi ter so v glavnem locirani v bližini večjih mest. Poveljnika korpusa, komandirje vodov in njihove namestnike novačijo iz rezervnih vojaških starešin. Tudi sicer popolnjenost korpusa s pripadniki zagotavlja po načelu vojnega razporeda, pri čemer upoštevajo sorodnost mirnodobne zaposlitve.

Reševalni (v glavnem sanitetni) vodi so namenjeni triazi in prvi medicinski pomoči ponesrečencem na območju delovanja korpusa.

Prostovoljni letalski korpus, ki deluje v okviru regionalne civilne zaščite, sta skupno organizirala Generalna direkcija CZ in Švedski kraljevi aeroklub. Trideset takšnih letalskih enot zagotavlja, da vsaka pokriva vsaj eno pokrajino. Vsaka letalska enota ima 8 letal s 24 piloti in manjšo rezervno. Izvaja predvsem naslednje naloge:

- opazovanje in poizvedovanje v obdobju po napadu ali večji nesreči,
- opazovanje prizadetih območij in usmerjanje reševalnih akcij,
- pomoč pri urejanju prometa in nadzoru evakuacije,
- nujni prevozi osebja, opreme in zalog,
- nadzorovanje radiacije.

Lokalna civilna zaščita je organizirana v posameznih rajonih civilne zaščite (večji rajoni se delijo še na sektorje), kjer prebivalci tvorijo temelj za novačenje v reševalne, sanitetne, gasilske, redarske, stržarske, poveljevalne enote in enote za zaščito pred radiološkim, biološkim in kemičnim orožjem.

Industrijska civilna zaščita je organizirana v vseh podjetjih z več kot 100 zaposlenimi in se po vsebini in namenu ne razlikuje od tiste na drugih ravneh organiziranja.

Usposabljanje. Tako imenovani kadrovske dejavnosti ima velik pomen v švedski civilni obrambi nasploh, pa tudi znotraj civilne zaščite. Celoten podsistem civilne obrambe temelji na prebivalstvu,⁶ ki je varnostno osveščeno in premore visoko stopnjo obrambno-varnostne kulture, ter na kompetentnih in sposobnih ljudeh, ki odločajo na vladni ravni, v javni upravi in v gospodarstvu.

Kot smo že omenili, se vodilni civilni in vojaški uradniki za potrebe CZ šolajo v Šoli nacionalne obrambe, in sicer v tečajni obliki. Za usposabljanje pripadnikov civilne zaščite so organizirane šole civilne obrambe, ki slušateljem nudijo splošna in predvsem specialistična znanja o civilnozaščitni problematiki. Najbolj množična oblika usposabljanja pa so tečaji samozaščite, ki so prostovoljni in so namenjeni vsem državljanom. Poglavitni so trije tečaji:

- pomoč v primeru nesreče,
- protipožarna zaščita,
- osebna zaščita.

Dosedaj smo obravnavali usposabljanje in šolanje, ki ga organizira država, ne smemo pa zanemariti usposabljanja, ki ga za svoje člane organizirajo in izvajajo razne prostovoljne (nedržavne) organizacije, ki se vključujejo v sistem totalne obrambe in še posebej civilne obrambe.

Planiranje. Za vodenje in koordinacijo priprav na področju CO je odgovoren Nacionalni odbor za civilnoobrambne priprave. Njegova temeljna naloga je aktivirati posameznike, pomagati oblastnim in gospodarskim strukturam pri vzdrževanju zadovoljive ravni civilnih priprav ter zagotavljati, da so civilnoobrambni (zaščitni) kriteriji upoštevani ob planiranju družbenega razvoja. Planiranje na področju CO razumejo na Švedskem kot dejavnost, ki zmanjšuje ranljivost družbe v kriznih razmerah in v vojni.⁷

Glede na časovno dimenzijo ločijo dolgoročno (10—15 let) in kratkoročno (operativno) planiranje. Po vsebini pa planiranje zadeva razvoj sestavin CO, načrtovanje za primer nesreč, načrtovanje za prehod na alternativne načine proizvodnje, za delovanje v vojni ipd. Načrte za delovanje v vojni izdelajo pošta, telekomunikacije, železnica, policija, zdravstvene in socialne službe, lokalni organi oblasti, javna storitvena podjetja in praktično vse druge javne službe.

Z vidika civilne zaščite je pri planiranju poleg dolgoročnega razvoja pomembno načrtovanje gradnje zaklonišč, izdelava načrtov evakuacije prebivalstva in načrtovanje nabave civilnozaščitne opreme.

Nujno je poudariti, da planiranje na področju civilne obrambe temelji na izsledkih sistematičnega raziskovanja te problematike na na specializiranih bankah podatkov, ki zadevajo civilno obrambo.

Evakuacija in gradnja zaklonišč. Evakuacija in gradnja zaklonišč sta pomembni prvini zaščite prebivalstva, saj je njun temeljni cilj zmanjšanje števila žrtev. Z načrti evakuacije nameravajo na Švedskem iz mest umakniti dobro tretjino prebivalstva⁸ s tem, da predvidevajo skoraj v celoti izprazniti mesta (v njih ostane 10—15 % meščanov), v katerih so potencialni cilji jedrskega napada. Odvisno od razmer in časa, ki bo na razpolago načrtujejo nenadno (od 12—24 ur) in postopno evakuacijo (2—8 dni). Informiranje prebivalstva o evakuaciji poteka prek posebnih telefonskih števil in prek objave načrtov evakuacije v telefonskih imenikih. V zadnjem času se Švedi na podlagi doktrine »sekundarne ogroženosti« (jedrski ali konvencionalni spopad izven Švedske in njegovi stranski učinki) bolj ogrevajo za delno in postopno evakuacijo prebivalstva.

Učinkovita zaščita prebivalstva zahteva tudi gradnjo zaklonišč in vzdrževanje sistema obveščanja in alarmiranja. Tega se na Švedskem dobro zavedajo, hkrati pa jim to dovoljuje materialna blaginja. Pozornosti ne posvečajo zgolj javnim zakloniščem v ožjih mestnih jedrih (prek

100 000 zakloniščnih mest), ampak tudi zakloniščem v večjih stanovanjskih zgradbah in privatnih hišah (prek 4 milijone mest). Gradnji javnih zaklonišč namenijo vsako leto eno tretjino proračuna civilne obrambe. Zanimivo je, da izgradnjo zaklonišč postavljajo v korelacijo z usposobljenostjo in opremljenostjo reševalnih ekip. Tam, kjer so zaklonišča slabše kakovosti ali težje dostopna je nujno imeti kakovostno opremljene in usposobljene reševalne ekipe.

Financiranje. Financiranje civilne obrambe temelji na analizi predhodnega in možnega razvoja, ki je podlaga za definiranje prvin in dejavnosti civilne obrambe, katerim bo v določenem obdobju dan večji poudarek.

Švedska kot država, katere mednarodna vojaško-politična usmeritev je oborožena nevtralnost, sama v celoti pokriva svoje obrambne izdatke. Ti izdatki se gibljejo letno med 3 in 4 % bruto družbenega proizvoda (GNP) in predstavljajo dobrih 10 % celotnega državnega proračuna. Proračun civilne obrambe in znotraj nje ga stroške gradnje zaklonišč vodijo ločeno, za primerjavo pa zapišimo, da predstavlja dobra 2 % celotnih obrambnih izdatkov. Pri teh izračunih pa obstaja določen metodološki zadržek, saj se ravno na področju civilne obrambe, zaradi njene totalne naravnosti, veliko izdatkov »skriva«, in sicer tako v vladnih resorjih in javnih službah, v gospodarstvu in prostovoljnih organizacijah kot pri posameznikih, ki npr. gradijo zasebna zaklonišča.

Zaključek

Švedski obrambni sistem je v celoti zanimiv za proučevanje, še posebej pa njegov civilnoobrambni del. Za Jugoslavijo in Slovenijo, ki sta do nedavnega razvijali sistem Splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, pa analiza švedskega sistema totalne obrambe predstavlja tudi iztočnico za primerjavo.

Prva ugotovitev takšne primerjave je, da so se snovalci našega obrambnega koncepta vsaj oprli, če ne že dobesedno prepisali nekatere švedske rešitve in izkušnje na področju CO nasploh in CZ še posebej.

Druga ugotovitev se nam postavlja v obliki odgovora na vprašanje, ali je v samem sistemu splošne obrambe že tudi kal normativizma, zbirokratiziranosti in hiperinstitucionalizacije ali pa je njegova uspešnost odvisna od drugih družbenih dejavnikov. Znano je namreč, da švedske civilnoobrambne priprave temeljijo na:

- močnem narodnem gospodarstvu,
- razvijajoči se industriji in trgovini,
- kompetentnih in sposobnih ljudeh, ki se hitro prilagajajo spreminjajočim se kritičnim razmeram in ki odločajo, in sicer v javni upravi in gospodarstvu,
- prebivalstvu, ki je osveščeno in premore visoko stopnjo varnostne kulture.

Če k temu dodamo še racionalno organiziranost švedske družbe nasploh, dobi-

⁶ Vse švedske državljanke, ki niso vojaški obvezniki (od 16.—65. leta starosti), zakon obvezuje služiti v civilni zaščiti.

⁷ Na Švedskem ločijo tri temeljne situacije, ki zadevajo njihovo varnost — mirnodobne nesreče, kriza (izredne razmere) in vojna.

⁸ Skupno število prebivalcev je 9 milijonov (!)

246 mo odgovor na vprašanje, zakaj je naš sistem SLO in DS doživel neuspeh in v kakšni smeri je treba postavljati nov koncept nacionalne varnosti. Pri tem bo dilema parcialnost — totalnost obrambnega sistema toliko manj pomembna, kolikor bolj se bomo približali splošnim značilnostim švedske družbe in države.

EVROPSKI DRUŽBI NAPROTI: CIVILNA ZAŠČITA¹

Marjan Malešič*

UDK 355.58

1. An Cosantoir, The Irish Defence Journal: Swedish Neutrality, May 1982.
2. Roberts; A. 1988. Nations in Arms. An International Institute Strategic Studies Book, London.
3. Skupina avtorjev; 1990. Suvremeni obrambeni sistemi, FPN, Zagreb.
4. Sukjenik, K., 1976. Civilna odbrana stranih zemalja, VIZ, Beograd.
5. The National Board of Civil Emergency Preparedness: Our Vulnerable Society must be able to cope with Crisis and War, Stockholm 1990 (propagandni material švedske vlade).

Marjan Malešič Civil defense in Sweden

The Swedish defense system as a whole is interesting for research, especially its civil defense component. For Yugoslavia and Slovenia, where until recently a system of common national defense and civil defense was developed, an analysis of the Swedish system of total defense represents a starting point for comparison.

The first point of such a comparison is that the planners of our defense concept at least based their concept on, or simply copied, some of the Swedish solutions and experiences in the field of civil defense.

The second point appears as an answer to the question of whether in the system of general defense itself there are seeds of normativism, bureaucracy, and hyper-institutionalization or whether its success depends on other social factors. It is well known that the Swedish civil defense is based on a strong national economy, developed industry and commerce, competent and capable people who can adapt quickly to changing critical circumstances and who have a voice in public administration and the economy, and a well-informed population with a highly developed sense of security.

If we add to these the rational organization of Swedish society in general, we get the answer to why our Slovene national and civil defense system has met with failure and how a new concept of national security should be started. Our dilemma of the partiality or totality of the defense system will be so much smaller the more we achieve similarity to the general characteristics of the Swedish society and state.

Ideja o solidarnosti, ki je oblikovala sodobno Evropo je pripomogla, da se državljani držav članic Evropske skupnosti vse bolj počutijo pripadnike ene družbe in da sprejemajo evropsko identiteto. Tudi ko gre za civilno zaščito ali varnost nasploh, solidarnost za dvanajst članic Skupnosti ni prazna beseda. Če pride do naravne nesreče ali velike tehnološke nesreče v eni držav Evropske skupnosti, bodo partnerji nemudoma ponudili pomoč.

Znotraj Skupnosti je organizirana Evropska služba za pomoč ob nesrečah (European emergency aid service), ki že od leta 1977 sodeluje pri saniranju posledic najhujših nesreč. V Evropski skupnosti so presodili, da je takšna pomoč sicer uporabna, vendar nezadostna. Da bi se z nesrečami spopadli bolj učinkovito, je dvanajstera ustanovila sklad skupnosti za civilno zaščito (Community arsenal for civil protection).

V delovnem programu Komisije Evropske skupnosti kotira civilna zaščita zelo visoko; velik korak naprej je bil storjen v letu 1987 v kontekstu ideje o Evropi narodov (People's Europe) in ob načrtovanju Evrope brez meja. V državah Evropske skupnosti živi približno 320 milijonov ljudi in prav ti bi bili v primeru velike nesreče najbolj ogroženi, zato imajo interes, da nacionalne oblasti in oblasti Skupnosti združijo prizadevanja spopadanje z velikimi nesrečami, katerih obseg lahko preseže individualne reševalne zmožnosti katerekoli članice.

Ogroženost držav članic Skupnosti in delovanje civilne zaščite

Izraz nesreča označuje vsako izredno situacijo, s katero je normalno življenje potisnjeno v negotovost. Posledice so: prebivalstvo potrebuje zaščito, hrano, obleko, zaklonišče, medicinsko pomoč, socialno skrbstvo in druge za preživetje nujne stvari. V tem smislu program skupnosti pokriva naravne nesreče, kot so potres, udor, poplava (rečna in morska), požar, snežna nevihta, ter nesreče antropogenega izvora, kot so kemične ali industrijske nesreče.

Civilna zaščita znotraj Evropske skupnosti predvideva tudi določene zaščitno-re-

ševalne ukrepe, ki zadevajo predvsem napovedovanje nesreč, preventivno delovanje, izvajanje reševalnih akcij in rekonstrukcijo po nesreči. Napor Skupnosti, kot so raziskovanje, zaščita okolja in satelitsko opazovanje, pomagajo pri napovedovanju nesreč in preventivi. Evropski skladi, namenjeni za razvoj, lahko financirajo rekonstrukcijo, izvajanje reševalnih akcij pa je luknja, ki jo bodo morali programi Skupnosti še zapolniti.

V Skupnosti so si postavili vprašanje, zakaj je potrebna skupna akcija? Čeravno se večje nesreče redko ponavljajo na isti način in čeravno so posledice vedno različne, vsaka nesreča izpostavi identičen problem: razmestitev sredstev, ki so na razpolago, ter učinkovitost reševalne akcije. Na takšen izziv lahko odgovorimo:

- s hitro informacijo o naravi nesreče, stopnji tveganja, obsegu in implikacijah nesreče,
- z iskanjem pomoči s specifičnimi in razdelanimi zahtevami,
- s presojo in identifikacijo razpoložljivih virov in sredstev,
- s kontaktiranjem pristojnih služb in osebja v funkciji zagotavljanja hitre pomoči.

Da bi se uspešno spopadli z izrednimi razmerami, ki jih povzročijo velike nesreče, je vsaka država članica Skupnosti vzpostavila nacionalno planiranje in zelo razvejano planiranje po posameznih sektorjih, saj nobena država članica ni varna pred nesrečami. Nekatere, tako na primer sredozemske države, so bolj ogrožene pred naravnimi nesrečami, druge pa so bolj občutljive na nesreče, ki imajo korenine v kemični proizvodnji. Gledano globalno zadeva problem nesreč vsakega prebivalca na ozemlju Skupnosti (gl. sliko 1).

Zategadelj je ena od prednostnih nalog Skupnosti v zadnjih letih tudi civilna zaščita. Kot na mnogih področjih delovanja Skupnosti tudi na področju civilne zaščite ne manjka tehničnih razlogov za združitve tehničnih, finančnih in človeških zmožljivosti.

a) Tehnični vidik: doseganje večje učinkovitosti

Obseg določenih naravnih nesreč in njihove človeške, socialne in ekonomske posledice pogosto pokažejo relativno

¹ Povzeto na podlagi dokumenta Komisije Evropske skupnosti (april 1988), ki je bil objavljen v angleški reviji The Journal of the Institute of Civil Defence.

* Mag., Katedra za obramboslovje, FSPN, Kardeljeva pl. 5, Ljubljana.